

Erende betydelige Trykfenl

udi

N. Hvitfeldts Beretning om det Sclaviske Oprør 1066.

rettede ved
BERNHARD MÖLLMANN.

Bogtrykker-Konsten, skiont yngre end Skriver-Konsten, maa vel tilstaaes sine Fordeele for samme. Et Skrift kand nogle tusinde gange paa eengang afstrykkes og adspredes hele Verden over. Man haver nu ikke saa stor Aarsag at frygte for, eet og andet got Verk skulde odelægges ved Iidebrand og andre ulykkelige Tilfælde. Man kand ved mindre Bekostning forskaffe sig en maadelig Bog-Samling m. v.

Men Bogtrykkeriet medbragte og sine Ulejligheder. Andre maae tale om andre; Jeg vil ikkun holde mig til det eeneste, jeg ved denne Afhandling sigter til. De Bildelser, som under Trykningen indsniger sig, staae strax paa ligesaa mange Steder, som man afstrykker Exemplarer, og forårsage saa meget des større Forvirring, som desfleere Læsere derved forføres.

Munkene med andre, der indtil Bogtrykkeriets Opkomst gjorde det til en Deel af deres Forretninger at affkrive Bøger, glemte ey heller at gjøre denne Indvending. Man merker nok, de got Folk ey sigtede saa meget til den almindelige Nytte, som deres egen Fordeel, hvori den nye opfundne Konst gjorde dem et merkeligt Skaar. Imidlertid kand man ey heller sige, at deres Advarsel gjorde ingen Virkning. Mueligt da komme de Tidens Bogtrykkere til at tage sig saa meget meere i agt. Vist er det, man finder de æltste trykte Bøger for den største Deel at være meget accurate. Dog dertil komme og andre Aarsager.

Ingen, som allene havde igiennemlobet de nederste Classer i Skolerne, fik i Begyndelsen Lov til at bemænge sig med en Konst, krosede Hoveder høyragede, og lærde Mænd billig ansaae for et beqvem Middell til Videnskabernes Besordring. Anseelige Geistlige, offentlige Lærere ved Academierne, og andre lærde Mænd undslog sig ikke for at legge Haand med paa dette Verk.

De

De første fulgte deri Sixti Ruffingers Exempel. "Han var den første, der
 "i Neapolis 1471. visede, hvorledes Bøger skulde trykkes. Kong Ferdinand,
 "med den hele Neapolitanske Adels, holdt derfor meget af ham. Kongen selv
 "tilhød ham endog ofte Bispestole og andre anseelige Værdigheder. Men denne
 "ærværdige gamle Præstemand foredrog sit Fæderneland for alt saadant, og
 "kom igien til Strasburg." Saa skriver Jac. Wimphelingius, der levede paa
 samme Tid, om hannem in Epit. Rer. Germ. c. 65. udi Sim. Schardii Script.
 Rer. Germ. Tom. I. p. m. 396.

Johannes Oporinus blev af en Professor Lingvæ Græcæ i Basel Bog-
 trykker sammesteds. Jodocus Badius Ascensius, af hvis Presse Saxo Gram-
 maticus først kom for Lyset i Paris 1514., havde i Lyon holdt offentlige Fore-
 læsninger baade i det Græske og Latinske Sprog. Og at glemme Povel Reff,
 som efter Erasmi Vindingii Beretning Acad Hafn. p. 59. ey allene var Cano-
 nicus her i Kiøbenhavn, men og i Aaret 1508. Rector Universitatis; og for-
 modes at være den samme, om hvilken man bag ved Missale secundum usum
 Ecclesiæ Nidrosiensis læser følgende: Impressum Hafnie arte Magistri Pauli
 Reff ibidem Canonici ac sanctissimi Domini nostri Pape ad titulum Ni-
 drosiensis ecclesie accoliti Anno Domini MCCCCCXIX. die vero XXV.
 Maii.

En Aldus Manutius i Benedig, en Johannes Frobenius i Basel, en
 Sebastianus Gryphius i Lyon, en Hieronymus Commelinus i Heidelberg, en
 Federicus Morellus og de trende Stephani Zobertus, Carolus og Henricus,
 i Paris og Genff, vare alle Bogtrykkere og alle grundlærde Mænd. De op-
 lagde de berømmeligste af de Gamles Skrifter, og sammenskrev selv nye, deres
 Navne til evig Berømmelse.

Som Bogtrykkerne, saa ogsaa Correctores. De lærdeste Mænd fandtes
 villige til at renske Ukrudtet af den Jord, man havde udseet til Studeringers
 Sædeland. Af hvor store Mænd betiente sig ikke Aldus Manutius i Benedig
 til samme Forretning i sit Verksted? af en Marco Musuro, af en Erasmo Rot-
 terodamo. Musurus var Erkebisp i Malvasia, dog haver denne Værdighed
 gjort ham mindre bekiendt for Esteralderen, end hans Lærdom og Fortieneste i
 Henseende til Studeringer. Den store Erasmus kiende alle.

Robert. Stephanus holdt ikke een eller to, men hele Ti lærde Mænd daglig
 i Huset til sit Bogtrykkeries Forfremmelse. Hans egen Søn, den berømte
 Henr. Stephanus kalder dem Decemviratum quendam literarium, og siger
 videre om dem, in Epistola ad Paulum filium: "Nogle af disse ti lærde, og
 "tildeels meget lærde Mænd, havde med Correcturen at bestille — Som de
 "vare komne fra adskillige Lande, og hver havde sit Sprog; saa betiente de sig
 "af

"af det Latinſke ligesom af en almindelig Folk imellem sig. Og ſaa blev intet "andet end Latin daglig talet over Bordet, hvorved hele Huſet venede ſig til "ſamme Sprog." S. Theod. Janſſ. ab Almeloveen de Vitis Stephanorum p. 31.

Andre Bogtrykkere, ſom juſt ſelv ey vare komne ſaa vidt i Læsning og Studeringer, vare dog ſaa fornufſtige at de ligeledes betiente ſig af de lærdeſte Correcteurs, de kunde finde; ſ. E. Ulric Han i Rom af Joh. Ant. Campano; en Mand, der uden Modſigelse var een af de anſeeligſte iblant dem, der i det femtende Seculo hialp Studeringer paa Fode, og derved fortiente at blive Biſp forſt i Cortone og ſiden i Teramo.

Flere lærde Correctores, ſom Joh. Laſcaris, Sigifm. Gelenius, Nic. Gerbelius, Franc. Raphelengius, Frid. Sylburgius m. ſ. finder man hos Joh. Conr. Zeltner udi Correctorum in Typographiis eruditorum Centuria Norrib. 1716.

Det var de ældre Bogtrykkere ey allene om at giøre at være ſelv lærde, og at holde lærde Correcteurer: Deres Omhyggelighed for at beſørge alting paa det alleraccurateſte gif endnu videre. Evende Exempler kand være nok til at viſe det.

Aldus Manutius forſikrer ſelv udi Fortalen til Platonem, det gjorde ham ſaa ondt, hvor han, al ſin Opmerkſomhed uagtet, endnu fandt nogle Trykfeil, at han for hver gierne ville lagt en Guldpenge, havde han derved kunde ſaaet dem bort. Theod. Janſſon ab Almeloveen beretter l. c. p. 41. om Rob. Stephano, at han efter den ſædvanlige Correcture pleyede at opſtaaе hvert Ark hiſt og her i Gaderne, og tillegge Præmier for enhver, der endnu kunde finde nogen Trykfejl.

Gyldene Alder! det var ikke, følgende Tidens Bogtrykkere ey vare af ſamme Sindelag, og kunde viſe ſamme Vedſelmodighed. Desværre dette begyndte og hidſet og her at ſtaaе feil. Folk vare nu ikke meere ſaa villige, ſom Frankz mændene fordim, da Joh. Faulſt bragte dem de forſte trykte Biber. De ſiges at have betalt ham Stykket, om ey ſuld ſaa dyrt, dog neſten ligesaa got, ſom Codices Manuſcripti havde koſtet.

Jo flere, Tid efter anden, befattede ſig med Bogtrykkeriet; jo ſtorre blev Bogernes Tal, jo vanffeligere deres Uffatteliſe; jo mindre deres Preis. Bogtrykkerne ſaae ſig ofte tvungne til at overlade deres Oplag til Bogforerne, der og ville leve. De kunde nu til Nød neppe beſtride de Omkoſtninger, ſom deres Formænd vare i Stand til at overkomme.

Med Fordeelten ſaldt tillige Uuſeelen, Konſten tiſſorn havde været udi, ſaa længe Velſtanden endnu ſaldt i Dynene. Da der i begge Henſende ey ſtozt
meere

meere var at vente, begyndte de lærde at omsee sig efter bedre Bilkaar, end af den bare Presse formodentlig kunde ventes.

De lærdeste Correctores holdt vel noget længre ud. Dog fulgte de med Tiden ogsaa efter. Efterhaanden komme ofte andre i deres Sted, der neppe kunde ansees for Halparten saa lærde. Disse, som de efter Bogtrykkerens Bilkaar ikkun maadeligen afslagedes, forbleve ey heller længere derved, end deres trængende Omstændigheder nødvendigen udfrævede.

Det faldt altsaa dybere og dybere, saa Henr. Stephanus fandt sig allerede i Aaret 1569. besøget til at udgive Artis Typographicae Querimomiam, de illiteratis quibusdam Typographis, propter quos in contemptum venit. Iblant andre hans Ord ere omtrent disse: "Hvad vilde vel den gode Aldus nu sige, om han stod op igien, og saae Bogtrykkere i sit Sted, der for den største Deel ey forstaae andet, end at skille en hvid Pagina fra en sort? — Ja hvad ville ikke en M. Masurus, en Joh. Lascaris — ryste med Hovedet, om de nu fremstak det af Graven, og saae Folk, der allene forstaae tre Latiniske Ord, og ligesaa mange Grælliske, at beivres Correcturen af de beste Skribentere i begge Sprogene? — Jeg haver selv kiendt een iblant dem, der bar sig gruesomt ad at corrigere. Allesteds, hvor han fandt det Ord procos, pidskede han det ud, og satte porcos i steden — thi porcos kiender jeg nok, sagde han, og veed, det er et Slags Dyr; men procos troer jeg ikke, bemærker enten Dyr eller noget andet paa Latin. Jeg vil derfor heller sætte et Ord, jeg kand være vis paa er til." l. c. p. 140.

Til Ubidenhed slog sig ofte en usforsvartig Skiodesløshed. Dette opfyldte hele Bøger fra Begyndelsen til Ende med Trykfejl. Merkede end Bedkommende saadant; saa var der dog ikke den Edelmødighed i dem, som i nogle af deres Formænd. Bogtrykkerne i Raaber og Jern-Alderen vidste bedre, hvortil deres Guldstykker duede, end at give Correcteurerne dem, for at udstryge Billeder.

Josephus Justus Scaliger kunde forhen glæde sig ved at see, hans Faders Exercitationes Exotericas adversus Cardanum de Subtilitate vare meget vel trykte i Paris. "Der er ingen Fejl deri," heder det in Scaligeranis p. 216. Den lærde Bogtrykkers Christ. Wechels Dypag roses i Almindelighed for at have været saa correct, at man undertiden ikke fandt to Fejl i en heel Foliant, siger P. Bayle Diction. Tom. IV. p. m. 2862.

Derimod fandt man siden i langt mindre Formater ikke to Billeder allene, men ofte en Tilgift af to gange to Blade betyngede med bare Trykfejl; ja, hvem skulde troe det, undertiden og meere end to gange to Ark. Rob. Bellarminus fik i Sinde at besørge et nye Dypag af sine Skrifter, som skulde være

meere correct end de forrige. Til den Ende leverede han Forlæggeren i Venedig en Copie, hvori ikke fandtes en eneste Beldelse. Men hvad? Ulykken, Manden tænkte at ville undgaae, faldt han midt udi. Han maatte efter Bayles Beretning l. c. Tom. I. p. 502. udgive en Recognitionem Librorum omnium Rob. Bellarmini, hvorudi han satte et Correctorium, som henviestede til alle Fejlene i denne Edition, og samme udgjør ikke mindre end 88 Paginas; det er fem og et halvt Ark, siden Skriftet er trykt in Octavo til Ingolstadt udi Aaret 1508.

Den Skiebne, Bogtrykkeriet var underkasted udenlands, haver samme ogsaa fordund undergaaet i Danmark, siden den Tiid Konsten sammesteds begyndte at øves. Man veed, at dette ikke skeede forend imod Enden af det femtende Seculo; Men Joh. H. Pontanus vilde vide endnu meer, det han dristede sig til at foregive Hist. Dan. Lib. X. p. 621., at over tise Aar forher en indfødt Dansk, ved Navn Nicolaus Jensen, uden for sit Fæderneland, havde giort sig meget fortient, og forhvervet sig stor Berømmelse formedelst denne Konst. Hans Ord ere disse: Memorabile est hoc tempore (nemmeligen A. 1442.) artem Typographicam excoli apud Germanos coeptam, ac editis præclaris passim voluminibus inclaruisse primum Orbi. Et inter cæteros ejus authores inventoresque cum alii Laurentium Costerum, Harlemensem, alii Johannem Guttenbergium, Argentinensem ac Moguntinensem alii, ut est, fere quisque nationis studiosus ac admirator dilaudent ac celebrent, haud debet omitti, qui *ipso se nomine Danum prodit, Nicolaus Jensen*, quem Gallicum alii faciunt. Hic initio præstantissimæ hujus artis celeberrimus fuisse apud Venetos typographus memoratur. Et extat ac commendatur præcipue ejus Plinii Naturalis Historia elegantibus, ut tum res erant, typis excusa sub annum Christi, qui sequetur, 1472, elapsis ab hoc, qui supra est positus, annis circiter triginta. Saavidt Pontanus, og jeg vilde, at denne lærde og berømmelige Mand hellere havde ladet alt dette reent borte; saa urigtig og uesterrettelig er det eene hart ad med det andet. Thi for det første vilde der høre meget til saa nøye at bestemme Bogtrykkeriets allerførste Begyndelse, fornemmeligen den Tiid, han levede udi, som andre giøre nogle Aar yngre, og atter andre ligesaa meget ældre. Dernæst var det ikke Guttenberg, som Strasburgerne paaftaae, at have lagt Grundvolden til Konsten hos dem, men samme hedre Joh. Mentel eller Mentelin; og det er dem fra Maynß, der stride for Guttenberg, som deres Landsmand. End videre den uridige Riælsenhed og Midtkierhed, han bebreyder andre, for deres Fodesteder, falder han øyensynlig selv midt udi, i det at han derved loed sig forleede til at forege sine berømmelige Landsmænds Tal med en Person, der efter al Formodning aldrig engang havde

seet

seet Danmark. Noesen selv, samme Person visseligen fortiente, drives høyere, end Sagen udfrævede; thi at være Opravsmand eller, Opfinder af Bogtrykker-Konsten er eet, og et andet at have været med iblant de første, der øvede samme paa et vist Sted: Det første kunde neppe siges om den Mand, her handles om; men vel det sidste, i Henseende til Benedig, hvor han boede omtrent 1470. tillige med tvende andre Bogtrykkere, som fra Tydskland vare ligeledes komne didhen. Endeligen er det vel saa, at det Navn Jens er, og fra Arrildstiid haver været meget gangse udi Danmark; men det er ikke mindre bekiendt, at baade Norge og Sverrig havde ligesaa god Hævd derpaa. Følgelig, om end Slutningen skulde giælde, i hvor svag, den er; saa bleve dog disse tvende sidste Riger ikke mindre berettigede til at tage Deel i Nicol Jensens Fortieneste, end det første, ey at tale om Holland, Engelland m. v. som ogsaa ligeledes kunde opregne meere end een, endogsaa meget Lærde, af dette Tilnavn. Og hvad behøves meere Beviis til at gøtgjøre det, Pontanus gjorde sig saa forgiæves Umag for at igiendrive, end den Venetianiske Bogtrykkers eget Vidnesbyrd bag ved just samme Plinius, her tales om med saa stor Berømmelse: Venetiis per Nicolaum Jenson *Gallicum*. 1472? Jeg tænker, Manden vidste vel selv best, hvor han hørde hjemme; og vender mig derfor, uden videre at spille et eeneste Ord om denne Franskmand, tilbage til de Bogtrykkere, vi uden Modsiælse have største Rettighed at holde os til, for saavidt de visseligen gjorde deres Beste til at forfremme Bogtrykker-Konsten inden for Fædernelandets Grændser.

Den første iblant dem bliver vel Steffen Arndes, og Slesvig det Sted, hvor han indrettede sit Verksted; thi saaledes hedder det udi Missali Slesvicensi, som iblant saa mangfoldige andre Karitæter findes udi Hans Høngrævelige Excellences, vor dyrebareste Præsidis, ligesaa talrige som kostbare Bibliothek: Missale secundum Ordinarium & Ritum ecclesie Sleswicensis feliciter explicit. Per illuminatum virum dominum & magistrum Jacobum Horstman sacre theologie baccalarium formatum summa cum diligentia examinatum emendatum & correctum. Impressumque in Sleswick ad laudem dei. Arte & ingenio Stephani Arndes. Anno domini M CCCC LXXXVI.

Han kom fra Tydskland herhid; ligesom Gottfried af Ghemen og Matth. Brand, de første Bogtrykkere udi Kiøbenhavn og Ribe. Ikke desmindre vare de Boger, som komne fra deres Presse, temmeligen tilforladelige, endogsaa i det Danske Sprog; uden Tvivl fordi de Danske Lærde, som paaatog sig Correcturen, gjorde sig en Ære af, samme paa det beste at besørge. En Deel af deres Estermænd saavel paa forbemeldte Steder, som udi Roskilde, Nyborg, Viborg og Aarhus fandt deres Regning ved at vise samme Bindfæstighed:
Men

Men efterat dette ligeledes begyndte hist og her at aftage; Saa fandt man Tiid efter anden Aarsag nok, her saavel som andensteds at klage over Trykfejl og Billeder udi en Deel Skrifter, her vare komne fra Pressen.

Det overlades andre at pønske paa andre; Jeg agter denne gang ifkuns at holde mig til den berømmelige Arrild Hvitfelds *Danmarkes Rigis Krønike*. Enhver veed, samme kom først for Lyset in Quarto her i Kiøbenhavn imod Enden af det septende Seculo, og sammesteds igien blev oplagt in Folio 1652. Den første Edicion holdes for den accurateste; man behøver og, til herom at forvise sig, ifkuns at kaste Øynene paa de Trykfejl, der findes optegnede ved Enden af den in Folio: De udgjør fulde fem og en halv Side, med tre Afsdeelinger paa hver. Men lad nogen endnu komme og forlade sig paa denne Anviisning.

Jeg tilstaaer gierne, Fejlene ikke alle ere af lige stor Bigtighed. Blant de betydelige agter jeg for nærværende allene at røre ved trende, hvilke findes uden nogen Forandring i begge Oplagene; i det første Tom. I. p. 179. i det andet Tom. I. p. 85. De ere alle af den Beskaffenhed, at jeg ikke troer, nogen fordristede sig til at skrive en eeneste af dem paa Forfatterens Regning, med mindre man tillige vilde være saa ublue at sige, denne store Mand ey forstod Latin. De bør allene tilregnes deels Bogtrykkeren, deels den, som besørgede Correcturen.

Sagen angaaer den Forfølgelse, der udi Aaret 1066. udbrod mod de Christne i Sclavernes Lande; Et skrekkelig Oprør, hvori Fyrsten Godeschalk, der havde viist sig saa nidker for at forfremme Religionen, blev ihjelslagen; en Deel Lærere med andre Troens Bekjendere henrettede; Hamborg saavel som hele Stormarn og Holsten nesten ødelagde.

Hvitfeld havde meere end een Aarsag til at indføre disse Ting i sin *Danmarkes Krønike*. De Danske og Sclaverne vare Naboer, som ideligen laae i Striid med hinanden: Fyrst Godeschalk havde en Kongelig Dansk Princesse til Gemahl, der ogsaa udstod meget i Forfølgelsens Tiid: Den hele Danske Geistlighed stod endnu under den Hamborgske Moderkirke; Ulykken reffede heel ind i det Slesvigiske, ødeleggende Byen Slesvig selv i Grund og Bund m. v.

Han haver anført alt dette af de rette Kilder, og saadanne, som han uden Skam kunde citeret, havde det stedse været Mode i hans Dage. Han haver taget alting af Alberti Stadenlis *Krønike*; Albertus Stadenlis igien sit af Helmoldo og Adamo Bremenii. Adamus Bremenlis levede paa samme Tiid: Han kom endog til Bremen kort efter dette Oprør skeedte, og altsaa var i Stand til at give de tilførladeligste Efterretninger derom. End meere! Hvitfeld haver

haver fulgt Albertum Stadensem nesten Ord for Ord; følgerigen fand jeg med des fuldkomnere Forvisning fordrifte mig til at rette omtalte Fejl.

Den første treffer een paa de Eider lige saa anselig, som i vor Tid ube-
klendt geistlig Mand ved Navn Johannes. Beretningen om ham i Hvitfeld
staaer saaledes: Johannes ogsaa en gammel Bisp i Meklenborg, af Lyst
til Vandring, reiste af Skotland og kommer til Lante: Saren, blev
saare venligen annammer af Erkebissen, oc ikke længe derefter blev hand
af hannem sat i Slaven til Fyrst Godeskalk, og røvede hos hannem
sin Tid, døbte der mange tusinde Hedninger, oc blev der for sin Troes
Bekjendelses Skyld i Lante: Meklenborg med Knippel slagen m. v.

Hvem dette læser, er jeg forsikret om maa tænke, denne hæderlige Mand
var først Bisp i Meklenborg, og siden, af Lyst til Forandring reyste over til
Skotland, fra Skotland igien tilbage til Saren, derfra til Sclavernes Fyrste,
og endelig efter Godeschalks Død til sit første Bispedom i Meklenborg, hvor
han blev omkommen.

At dette Begreb er urigtigt, kiendes af Alberto Stadenfi selv *ad annum*
1066: "Johannes etiam senex Episcopus in Mikilingburg peregrinationis
"amore *quondam* Scotia egressus venerat in Saxoniam — " Her seer man
staaer et Ord, der ey findes i Oversættelsen hos Hvitfeld, og dette Ord, som
fordum eller deslige, der paa Dansk bemærkede det samme, som *quondam* paa
Latin, er bleven glemt ved Afstrykningen: Hvis ey, stod der "Johannes ogsaa,
"en gammel Bisp i Meklenborg, reiste fordom af Skotland og kom i Lante:
"Saren — " Deraf udfommer en gandske anden Meening; og derved kom-
mer Læseren til at tænke, som Hvitfeld og Albertus Stadenfis ville, han skulde
tænke, nemmelig at den gamle Johannes, Bissen i Meklenborg, der tilsidst for
Troens Skyld maatte lade sit Liv, var allerførst kommen fra Skotland, og siden
efter adskillig Omflakken paa den Meklenborgske Bispestoel.

Videre behøves ey nu at opholde sig herved, uden man vilde tænke paa at
opsøge fuldstændigere Efterretning om Mandens Historie. Jeg havde og selv
begyndt at pøuse derpaa, allerhelst der, saavidt mig er bekiendt, ikke findes no-
get tilstrekkeligt om hannem i de nyere Meklenborgske, Pommeriske, og andre
omliggende Landes Skribentere. Men jeg frygtede, dette Foretagende vilde
fordre en Vidtøstighed, der kunde føre mig langt uden for mit Maal. Jeg
fand, maastee ved en anden Lejlighed, fremlegge en egen Afhandling om denne
Johanne Scoto.

Den anden Fejl udi Danmarkes Krønike rører høysibemeldte Danske
Princesse, Kong Svend Estrichsons Daatter, Syricha: Kongens Daatter
af Danmark, staaer der, som var Godeskalkes Husfru, blev ogsaa hos
Meklenborg

Meklenborg med mange andre Qvinder hudstrøgen og siden løsgiven. Af denne fik Syrsten en Søn *Henricum*, af den anden blev Buthue (rettere sagt Buthue) fød.

Ved at kaste Dynene paa dette skulde ingen troe andet, end at den Danske Princesse var af Syrstens Gemahler den første, og Buthues Moder (de Meklenborgiske tidligere Skribentere kalde hende Symbullam Kong Micislai Daatter af Pohlen) den sidste. Saa meget kand en eeneste Bogstav undertiden forvolde! I steden for Bogtrykkeren i foransorte Exempel havde udeladt et heelt Ord, haver han her lagt en Bogstav til. Et slet Vederlag, men endnu slettere dets Virkning. Der bør ikke staae, af den anden, Men af en anden blev Buthue fød. Thi at samme ikke blev avlet i Godeschalks andet Ægteskab, ikke med den Danske Princesse, men med en anden, dette seer man atter af Alberti Stadensis egne Ord: *Ex hac idem Princeps filium susceperat Henricum, ex alia vero Buthue natus fuit.*

Adamus Bremensis havde betient sig af samme Talemaade Hist. Eccles. L. IV. c. 13. Helmoldus taler af samme Tone Chron. Slav. L. I. c. 24. og jeg begriber derfor ey, hvor Joh. Adolph. Cypræus Annal. Episc. Slesv. p. 127. kommer til at beraabe sig paa den sidste Beretning, for at ville bevise det, som er just tværtimod, nemmelig at Buthue var fød af Godeschalks anden Gemahl, *ex secunda conjuge*, siger han: Endog Historiens Omstændigheder tillade ikke at bifalde det.

Da Godeskalk var ihjesslagen, faldt Herredømmet til Buthue, uden Tvivl, som en Følge af Forstesødsels Rettighed. Buthue forsøgte ogsaa virkelig at sætte sig i Besiddelse deraf, skjønt med saa liden Lykke, at han omtrent otte Aar efter blev ihjesslagen ved Pløn af Critone, og hans Tilhængere. Dette med flere Omstændigheder kand sees hos Helmold. l. c.

Videre: Helmoldus kalder udtrykkelig *Henricum* den yngre, og Buthue den ældre: *Filiis Godescalci jure debebatur Dominium, quorum junior Henricus nomine profugit ad Danos, eo quod Regia Danorum stirpe erat oriundus; & senior Buthue declinavit ad Bardos* —

Og hvorledes kunde vel Princesse Syritha være Godeskalks første Gemahl, da hun overlevede hans Død, og ved Meklenborg, een i de Tider meget navnkundig Bye, saa ilde og forsmædelig blev medhandlet?

Den tredje Bildelse er den allerværste af dem alle. Der horer en Slags Taalmodighed til at rette et saa fordervet Sted. Jeg torde neppe sende en *Henricum Stephanum* i færd dermed, om han endnu levede. Denne lærde Bogtrykker, der raabte paa nogle af sine Formands Opstandelse for at bestaamme sine Tiders slette Bogtrykkere; der ivrede sig saa meget over et Svines Indfald,
een

een af samme Tidens Correcteurer havde, skulde nu selv staae op og læse alle-
 neste disse to Ord: Cladis Plusso. Jeg er forsikret om, han vilde strax raabe:

Quis Cladem illius noctis, quis funera fando Explicio?

Men jeg maa og explicere mig.

Der staaer: **CLADIS PLUSSÆ** skal været Aarsag hertil, som man meener, hvilken, der han kom hjem, blev strax hovedet hannem fraslagen —

Hvor mange Læsere, bespnderligen saadanne, som ey ere meget besøbne i de Tidens Historier, haver vel ikke dette Sted forført? Ingen kand see andet, end at Cladis var For- og Plusse Stam-Navnet af Fyrst Godeskalks Svoger. Hey! Cladis er ifkun det rene Latinske Ord, som bemerker Nederlag eller Ulykke, og som til al Ulykke paa dette Sted er bleven til en Skifting og Bandskabning af en Mand's Navn iblant Sclaverne. Alberti Stadenlis Ord ere disse: *Hujus autor cladis Plusso dicitur fuisse, qui sororem hujus Godescalci habuit, domumque reversus & ipse obruncatus est.* Med denne Lemme Metamorphosis er det stutteligt saaledes tilgaaet.

Hvitfeld kand have baaret sig ad, som mange endnu giøre dagligen. Man skriver gjerne til sin egen Efterretning de Ord, man legger nogen særdeles Merke til, i samme Sprog, som man finder dem for sig i Kilderne: Man sætter dem enten i Bredden eller i Texten selv; og siden skrives Oversættelsen oven over, og dermed slaas Streeg over Originalen; men Streegen bliver ey allestider saaa tyk, man jo endnu kand læse eet eller andet af de Ord, der stode tilførn. Eigesledes havde det hendet sig her; Uden al Tvivl havde først staaet i Concepten: *Hujus autor cladis Plusso dicitur fuisse*, og siden paa Dansk oven over, eller ved Siden: **Plusse** skal været Aarsag hertil, nemmeligen til det Nederlag, der tales om. Efter dette ere de Latinske Ord udsirogne, dog ey saa reent, jo Bogtrykkeren, eller hans ulærde Corrector endnu kunde see, der tilførn havde staaet cladis foran for Plusse. Strax have de anseet samme som en Helligdom, de ey maatte være, og tillige af Verbodighed for Ordet, de ey forstode, gjort det til meere end det var, sættende det med et stort C, og derved forandret det ligesom til en Mand's Navn.

Forsfatteren, der havde saa mange og vigtige Forretninger, som ey altid tillod hannem at giennemlæse, hvad der kom fra Pressen, haver ikke faaet Dønnene paa denne Uhelds Sugl og folgeligen ey kundet dræbe den i Egget, ey heller siden anvise den blant Trykfeylene.

For Resten kand denne Pluffonis Historie tiene til et ny Beviis paa, hvor lidet man bør forlade sig paa en Deel af de nyere Skribentere i den ældre Historie. Evertimod hvad Albertus Stadenfis tillige med Helmoldo og Adamus Bremensis selv eenstemmigen have meldet om dette Nederlag, de Christne overgik ved Pluffo, tør Nic. Marescalcus vove at angive samme for en oprigtig og retskaffen Herre, der langt fra at hielpe til Oprøret, fandt stor Mishag derudi, og derfor selv af Oprørerne ilde blev medhandlet. Annal. Herulorum & Vandal., som findes udi den berømmelige Cansler Ern. Joach. de Westphal. Monum. Rer. Cimbric. Tom. I. p. 227. og atter i hans Røm-Chronick der Mecklenborgischen Regenten sammesteds p. 580.

Vel er Joh. Adolphus Cypræus herudi rigtigere. Han kalder l. c. *Bluffonem* ikke allene auctorem & inceptorem omnium, men og hominem nefarium & Christianæ Religionis hostem acerrimum ac infensissimum, beraabende sig paa Adamo Bremensi. Men jeg gad nok vidst, hvem der havde sagt hannem det han tillige melder, nemmeligen at Bluffo endau levede, da Henricus, Godeskalks yngre Søn, kom til Regieringen? Hvor han kom til at paa staae, at Pluffo fulgte med den unge Herre, da den Fordring, samme gjorde Kong Niels i Danmark paa hans Frue Moders Udstyr, udbrod til en aabnbare Krig? hvorfra han haver taget, at Bluffo just paa denne Tid anlagde ved Slie Strømmen ikke langt fra Staden Slesvig den Fæstning, der efter hans Navn i gamle Dage blev kaldet Bluffeborg?

Fæstningen faaer jeg endeligen lade staae; allerhelst Casp. Danewert i sin Landes Beschreibung der Fürstenthümer Schleswig und Holstein p. 115. ligeledes antager det for en bekiendt Sag, at Bluffo anlagde samme. Men Tiden maa jeg med Cypræi Tilladelse erindre, er ligesaa urigtig, som det foregaende. Efter Alberti Stadenfis Beretning var det først i Aaret 1105. at Crito blev ihjelslagen. Henricus fik Critonis Enke tillige med Regieringen, og Kong Niels kom venteligen endnu sildere paa den Danske Throne. Vil man end sætte, at bemeldte Fordring og Krig foresaldt strax i Begyndelsen af Henrici Regiering; saa maatte dog Pluffo allerede da være død omtrent fyrrerive Aar i forbeyen; om det ellers skal staae ved Magt, at han blev omkommen strax efter han kom hjem fra det Oprør, der kostede Henrici Fader Livet.

Saa vidt denne gang! Maa skee jeg haver endog gaaet for vidt. Dog skal jeg være vel tilfreds, om Videlsøstigheden var det eeneste, der var at udsætte paa. Skulle alligevel imod al Forhaabning nogen vilde indvende, at een og anden Trykfejl ey fortiente at spilde saa megen Tid paa; da maatte mig tillades at erindre, at de ikke ere satte paa en Lyscanders Regning, hvis Slægtes bog neppe fortiente at holde sig op over i sær efter at vores ligesaa redelige som lærde

lærde Joh. Grammius saa godt som een for alle Gange haver lyst Fred over ham-
nem i Fortalen til Nic. Cragii Annal. Christiani III.

Nei! Sagen angaaer en Arrild Hvitfeld, hvis Kronike ikke allene de
Danste, der elfte Fædernelandets Historie, ikke kunde undvære, men endog
udenlands er saa høyt opskreven, at den berømte Cansler og Professor Juris i
Halle, Joh. Petr. de Ludewig i Fortalen til den Ræcheliche Kræiæuterung
der Reichs-Zistorie p. 24. ey kunde bare sig for at sige derom: Der gelehrte
und in Welt-Sachen geübte Autor verdienet, daß ihn die Dänen billig
vor einen Livium Danicum halten mögen; Und wo bleiben wir Deut-
schen hingegen? da sich wohl kein Reichs-Cansler die Mühe nehmen
wird, eine Reichs-Zistorie in deutscher Sprache zu schreiben.

